

Možná témata disertačních prací s anotacemi (aktualizováno 3/2020)

Teorie vzdělávání v jazykovědné bohemistice:

PhDr. František Čajka, Ph.D.

1) Diachronní složka v současných českých mluvnicích jako didaktický problém

Práce bude vycházet z materiálu mluvnic (současné) češtiny, které vznikly po roce 1945. Pozornost bude věnována evidenci, resp. způsobu výkladu těch jazykových prvků, jejichž diachronní povaze nebývá v synchronních mluvnicích věnována dostatečná pozornost (zejm. v oblasti morfologického popisu češtiny). Sledována tak bude extenze (rozsah) a intenze (soustředěnost) výkladu příslušných témat ve vztahu ke zbylým částem textu mluvnic. Součástí práce bude systemizace v mluvnicích zpracovaných příslušných výkladů s diachronním východiskem (stanovení potenciálních míst výkladu /témat, tematických okruhů/) a návrh jejich nového zpracování. Cílem práce je poukázat na některá výkladově ochuzenější místa české synchronní gramatografie a ukázat možnosti řešení. Práce tak svojí povahou osciluje mezi synchronií a diachronií a ve svých jednotlivých projevech i v důsledcích obecné povahy přispěje ke snazší percepci popisu mluvnické stavby současné češtiny. (téma lze specifikovat po dohodě se studentem)

2) Diachronní složka v učebnicích ČJ pro ZŠ a SŠ jako didaktický problém

Práce bude vycházet z materiálu učebnic ČJ pro ZŠ a SŠ. Pozornost bude věnována evidenci diachronní tematiky, která je součástí výkladů v učebnicích ČJ pro ZŠ a SŠ. Sledována bude jak extenze (rozsah), tak i intenze (soustředěnost) výkladu příslušných témat ve vztahu ke zbylým výkladovým částem textu učebnic. Zároveň budou podrobeny analýze ty výklady, jejichž diachronní povaze nebývá obvykle věnována dostatečná pozornost (zejm. popis morfologie češtiny). Součástí práce bude poté systemizace příslušných výkladů s diachronním východiskem (stanovení potenciálních míst výkladu /témat, tematických okruhů/) a návrh jejich zpracování. Cílem synchronně-diachronní práce je tedy tematizace a návrh příslušných doplňujících výkladů, které by mohly v didaktické rovině pomoci ke snazší percepci učebního textu. (téma lze specifikovat po dohodě se studentem)

doc. Mgr. Patrik Mitter, Ph.D.

1) Místo slovenštiny v bohemistickém vzdělávání na všech stupních škol v ČR

Disertační práce zkoumá zastoupení, podíl a význam poznatků o slovenštině, slovenském národě, kultuře a prostředí pro vzdělávání v předmětu český jazyk na základních, středních i vysokých školách v ČR. Metodologie práce vychází z excerptce učebnic českého jazyka pro

jednotlivé ročníky a stupně škol (příp. ze znalosti studijních plánů oborů vyučovaných vysokých školách), ze znalosti obsahu RVP (příp. individuálních ŠVP), dále ze zkoumání úrovně recepce slovenštiny u žáků českých základních, středních a vysokých škol a navrhuje možná řešení zastoupení uvedených poznatků pro školskou praxi.

2) Nauka o vlastních jménech a její využití (nejen) ve výuce českého jazyka

Disertační práce zkoumá zastoupení, podíl a význam učiva z oblasti nauky o vlastních jménech pro jazykové vyučování na základních a středních školách. Metodologie práce vychází z důkladné excerptce učebnic českého jazyka pro jednotlivé ročníky a stupně škol, ze znalosti obsahu RVP (příp. individuálních ŠVP) pro předmět český jazyk, dále ze zkoumání statusu a fungování vlastních jmen ve společenské komunikaci a navrhuje možná řešení zvýšení podílu uvedeného učiva ve školské praxi.

3) Univerbizace a její pojetí v mluvnicích a učebnicích češtiny

Disertační práce zkoumá zastoupení a význam univerbizace v současné češtině, její zpracování v mluvnických a lexikografických popisech současné češtiny a zastoupení učiva o ní ve výuce českého jazyka na základních a středních školách. Metodologie práce vychází z důkladné excerptce univerbizátů zastoupených v mluvnicích češtiny, výkladových a některých speciálních slovnících českého lexika, dále z excerptce učebnic českého jazyka pro jednotlivé ročníky a stupně škol, ze znalosti obsahu RVP (příp. individuálních ŠVP) pro předmět český jazyk. Práce analyzuje status a fungování univerbizátů ve společenské komunikaci a na základě této analýzy navrhuje možná řešení zvýšení podílu uvedeného učiva ve školské praxi (zvláště ve výuce českého jazyka).

doc. PhDr. Ludmila Zimová, CSc.

Konkurence syntaktických prostředků a konstrukcí v učivu a výuce na 2. st ZŠ, resp. gymnáziu.

Cílem dizertační práce je naformulovat teoretická východiska, zejména jazykovědné pojmy konkurence, ekvivalence a synonymie (v syntaxi) v jazyce a řeči, a na základě odborné literatury a současných učebnic češtiny, cvičebnic a pomocných knih sestavit odpovídající soupis syntaktických prostředků a větných konstrukcí a výzkumem na zvoleném stupni škol zjistit, do jaké míry a jak si tuto oblast syntaktického učiva žáci osvojují a jak přispívá k rozvoji jejich komunikačních dovedností.

Teorie vzdělávání v literárněvědné bohemistice:

doc. PhDr. Ondřej Hník, Ph.D.

Činnostní uchopení vybraného literárněvýchovného vzdělávacího obsahu na ZŠ nebo SŠ (obsah i cílová skupina budou konkretizovány).

Práce bude mít teoretickou a praktickou část, těžiště práce bude v praktické části. Kvalitativním přístupem budou v praxi na ZŠ nebo SŠ (cílová skupina bude s doktorandem konkretizována) vytvořeny, ověřeny a didakticky reflektovány aktivity pro žáky/studenty na dále konkretizovaném vzdělávacím obsahu. Preferuje se závažný a komplexní literárněvýchovný obsah. Práce by měla posouvat jak zavedenou školní praxi v takto vymezeném obsahu vzdělávání, tak i teoretickou reflexi dané didaktické, resp. literárnědidaktické problematiky.

PhDr. Václav Jindráček, Ph.D.

Stereotypy v přístupu k interpretaci poezie v literární výchově: výzkum kvality výuky metodikou 3A (kazuistiky podle metodiky anotace – analýza – alterace)

Cílem disertační práce je upozornit na rizika formalizace výuky poezie v literární výchově. Využita bude metodika 3A, vyvinutá pro standardizaci postupu vytváření didaktických kazuistik, které jsou nástrojem pro zkoumání a reflektování výukových situací. Metodologie disertačního výzkumu je tak založena na anotaci a tzv. konceptové analýze výukových situací a nabízí inspirace k uvažování o různých alternativách a zlepšení (alteracích) výuky.

Mgr. Jiří Koten, Ph.D.

1) Funkce literární výchovy v současném vzdělávání (dr. Koten)

Navrhovaný dizertační projekt je založen na výzkumném šetření (absolventi SŠ / studenti VŠ, studenti SŠ, učitelé na SŠ, příp. na jiném stupni škol) zaměřeném na povědomí o funkcích a cílech literární výchovy a vzdělávání literaturou. V současném vzdělávání je kladen důraz na poznání literární komunikace (její principy, struktura, složky), podle sdílené hypotézy však není věnována dostatečná pozornost (průběžnému, soustavnému) objasňování smyslu tohoto poznání. Ve výsledku to vede k žákovskému / studentskému chápání literatury ve škole nikoliv jako nástroje výchovy, ale jako učiva, které je potřeba si osvojit, aby byly splněny požadavky učitele (příp. examinátora u závěrečných či přijímacích zkoušek). Komplementem výzkumu by měla být analýza stanovených klíčových kompetencí. Řešitel disertačního projektu by se měl snažit zodpovědět otázky, do jaké míry žák / student rozumí cílům a funkcím literárního vzdělávání, jsou-li cíle stanovené systémem kurikulárních

dokumentů (vždy) adekvátní, v jaké míře literární výchova rozvíjí klíčové kompetence (občanské, komunikativní, personální), k nimž má předmět předpoklady, resp. do jaké míry se vyčerpává očekávanými výstupy literární komunikace. Doktorand by mohl rovněž zvažovat alternativní cíle literární výchovy, které odpovídají potřebám člověka 21. století, resp. ke kterým má výchova literaturou přirozené předpoklady (literatura jako paměťová instituce, jako zdroj hodnot, noetický nástroj k poznání individuální nebo kolektivní zkušenosti, k poznání jiných skupin a cizí zkušenosti, k odhalení stereotypů apod.).

2) Identita češtináře - jak se s ní identifikují a jak ji zakoušejí současní učitelé ČJL

Disertační projekt bude promyšlen a připraven jako kvalitativní výzkum – doktorand uplatní vhodné metody šetření, které umožní zodpovědět otázky, jak češtináři na zvoleném stupni škol prožívají vlastní profesní identitu, na základě čeho se s ní identifikují, jak se příp. mění zakoušení profesní identity s dobou praxe, co češtinář vnímá jako překážky, jak se rozvíjí ve znalostech bázového oboru a v didaktických kompetencích po ukončení studia atd.

prof. PaedDr. Pavel Doulík, Ph.D.

1) Prekoncepce a miskoncepce ve výuce českého jazyka a literatury

Dětské pojetí neboli prekoncepce (a jejich mylná **podoba** vůči současnému stavu poznání miskoncepce) jsou důležitým prvkem každá vzdělávací strategie, která respektuje individuální odlišnosti učících se individuů. Jejich znalost je pro edukativní proces zásadní a to ve všech vzdělávacích oblastech, český jazyka literaturu nevyjímaje. Výzkum v rámci dizertační práce bude zaměřen na zjišťování úrovně dětských pojetí (prekonceptů) a případně též jejich genezi. Zvolena bude buď kvalitativní, nebo kvantitativní strategie a podle ní budou dále voleny výzkumné nástroje. Cílem je popsat úroveň prekonceptů na dané věkové úrovni a jejich srovnání s úrovní aktuálního poznání v daném oboru. Tím by měly být identifikovány také hlavní miskoncepce, jejichž odstraňování je jedním z cílů edukativního procesu.

2) Psychodidaktické aspekty edukačního procesu v českém jazyce a literatuře

Mozkově kompatibilní učení, z něhož současná psychodidaktika vychází, respektuje při vzdělávacím procesu individuální charakteristiky učícího se jedince. Neorientuje se pouze na vstup a výstup, jako je tomu u transmisivního vyučování (vycházejícího z behaviorálních teorií), ale také na procesy, které se odehrávají v mozku žáka. Výzkum v rámci dizertační práce by se zaměřil na využití psychodidaktických zásad ve vzdělávacím procesu, na kolik učitelé tyto zásady znají, ovládají a využívají je ve své práci. Cílem může být také zpracování vybraných částí učiva českého jazyka a literatury v souladu s psychodidaktickými zásadami (konstruování poznatků, respektování učebních stylů žáků, prekoncepty).